

Referențialitate culturală și conceptuală în teoriile lui Virgil Nemoianu

Ionuța Natalia Munteanu-Iorga*

DOI 10.56177/jhss.1.16.2025.art.5

Cultural and Conceptual Referentiality in the Theories of Virgil Nemoianu

Abstract:

According to the Romanian theorist Virgil Nemoianu, the evolution of thought compels us to consider literature as interconnected with the changes in perception that occur everywhere in society and human history. The way the author chooses to express their ideas (with balance and using a methodology of details reminiscent of great cultural and historical events) reveals a classic equidistance related to the changes taking place within culture. The Romanian professor proposes a re-examination of past centuries, as well as creating a literary and critical mapping that allows us to observe the oscillations between the phenomenology of modernity and that of anti-modernity. This methodological detail can be seen in the studies dedicated to *Minor Romanticism*. As a relevant detail, *The Taming of Romanticism* is the study that emphasizes this perspective of cultural transformation, the revising of an era, but also the blurring of a perennial dominant trend – the exposure within literary texts of European romanticism in relation to *mimesis* and *the idyllic literary description*.

The theorist Virgil Nemoianu notes in works such as *Micro-harmony*, *The Taming of Romanticism*, *The Triumph of Imperfection*, or *Postmodernism and Cultural Identities* historical facts, but does not judge the pejorative or historical accidents. Also, he does not draw hierarchies or destructive judgments, but examines subtle details, adjacent to literary / philological culture. The description of the cultural collage created by Professor Nemoianu becomes a map that notes personal opinions, but also an overview: objectively measuring the argumentative opinions of other specialists in the philological field. We believe that this is primarily an evidence of a special balance – which European academics forums tends to respect, especially regarding the working method, theories, and the investigation of literary text describing the European Romantic Centuries.

Keywords: degraded / minor *Romanticism*, canonicity, historical filters, conceptual delimitations

* PhD Candidate, Doctoral School of Humanities, West University of Timișoara, ionuta.munteanu.iorga@gmail.com

Acceptând presupoziția conform căreia cărțile lui Virgil Nemoianu pot fi citite în cheia unui *antimodernism*, înțelegem că teoreticianul român se opune în primul rând unei agresivități pe care progresul (social și tehnologic) o imprimă, în anumite circumstanțe, asupra unui cadru echilibrat al tradiției și învățării de tip filologic. Teoretizările sale sunt un act de intensă reflecție, mărturie a deschiderii către detaliu – spre transcrierea unei lumi culturale care își modifică în permanență structurile de sens prin raportare directă la amprenta istoriei. O observație recurentă este aceea că studiile literare ale profesorului român examinează cu o aplecare spre detalii (vreme de șase decade) literatura canonică europeană. Descriind și examinând angrenajele transformării sociale în secolele romantice, gesturile culturale, opiniile și exemplele de notații literare biografice, Virgil Nemoianu va accentua funcțiile unei lecturi conceptuale, repetative, circulare și care resemantizează perpetuu identitatea culturală asumată a unui lector specializat – care poate înțelege atemporalitatea literară ca pe o manifestare ciclică.

Un argument subiectiv și sensibil – pe care Nemoianu îl explică în 1971, în capitolul *Câteva rosturi ale literaturii*, din volumul *Calmul valorilor* – vine să dezvolte o astfel de idee (în fond, și ea romantică și purtând o rezonanță culturală specifică):

Literatura este cea care oferă desfășurarea deplină a tuturor virtuților umanului, ea pornește de la realitatea existentă și o completează creator, desfășurând gama largă a acestor posibilități. Nu putem să nu întuim aici, ca mai înainte, îmbogățirea ființei umane prin punerea ei într-un context mai amplu, lămuritor și el în fond. În jurul acestei valori umane centrale gravitează aproape toate celelalte: funcția de cunoaștere, funcția educativă și politică, funcția morală, cea psihologică și cea sociologică și așa mai departe. Ele toate sunt, în fond, părți integrante ale caracterului de creație umană și ale universului de care vorbeam (Nemoianu, 1971: 8).

Acest extras de text, conținut în volumul *Calmul valorilor*, ne determină să realizăm o comparație raportată la teoretizările expuse de către un alt reputat filolog, profesorul Adrian Marino. În interiorul volumului *Comparatisme et théorie de la littérature*, publicat în Franța, în anul 1988, Adrian Marino propune discutarea literaturii universale prin prisma unor definiții sintetice, globale și fenomenologice axate pe trei direcții: unitate conceptuală, patrimoniu comun al umanității și identitate specifică – structurală, morfologică și fenomenologică (Marino, 1998: 1–28). Cele trei axe de definire a literaturii sunt descrise de către Adrian Marino cu următoarele argumente:

a) Literatura universală - una și indivizibilă - în calitate de concept (logic) - se compune din totalitatea sa din «suma» literaturilor, fără excepție. Acest punct

de vedere, care consideră literaturile din întreaga lume ca un tot, se detașează radical de perspectiva istoricistă și pozitivistă a literaturii. [...]

b) Literatura universală - ca sumă cantitativă și calitativă, constituie patrimoniul comun, reprezentativ și exemplar al umanității. Este «Panteonul» (sau «Pandemoniul») Literaturii, consemnat în «bibliotecile ideale» ale «întregului neam omenesc», ale marilor «clasici» de pretutindeni și dintotdeauna. Seria din ce în ce mai lungă a «istoriilor» și a «dicționarilor» operelor și personajelor din literatura universală se străduie să identifice și să inventarieze - de aproape sau de departe - tocmai acest patrimoniu comun. Ideea esențială este contribuția tuturor literaturilor lumii la «depozitul legal» al umanității. Fiecare literatură aparține lumii întregi, este un bun comun al tuturor popoarelor.

c) Prin universalitatea sa, literatura universală este un fenomen comun întregii umanități: identitatea sa esențială (structurală, morfologică, fenomenologică) necesită și justifică o definiție teoretică a literaturii în ansamblul ei (Marino, 1998: 28).

Deși Adrian Marino se revelează, în expunerea pasajului de mai sus, ca un mai idealist promotor al literaturii, profesorul Virgil Nemoianu apelează în volumul *Micro-Harmony: The Growth and Uses of the Idyllic Model in Literature* (Nemoianu, 1977) la detalii istoricizante ce devin instrumente de înțelegere a relației dintre mediu și literatură. Exersându-se, din tinerețe, ca un profesionist al sociocriticii și istoriei literare europene, Nemoianu nu va ezita să examineze cadrele spațiale și istorice ale secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea. Provincia culturală, dar și spațiul etnic, cel al tabieturilor și al vieții personale, sunt astfel considerate detalii esențiale, care ajută la definirea literaturilor locale și naționale. Observațiile din zona antropologiei sunt dublate de curiozitatea față de marile teme ale culturii occidentale, iar prin aceasta, studiile sale dedicate literaturii și culturii europene devin fresce care examinează nu doar detaliul canonic oferit lumii de scriitori erudiți, ci și micile variațiuni culturale care ornamează perioada de sfârșit de Romantism european.

Fără dubii, înțelegem că pentru teoreticianul Virgil Nemoianu spațiul culturii nu poate fi definit decât ca o interesantă platformă, găzduind o imensitate de idei aflate în circulație și coexistând perpetuu. Accentul se pune, în cărțile sale, pe înțelegerea ideii de literatură care subliniază și anunță existența unor forțe convergente care definesc socialul, politicul, economicul și artisticul. Prin prisma acestui proces de revelare a sensului pe care literatura îl are în educarea unor societăți, expresia de creație capătă o altă valoare estetică. La contactul cu argumentele studiilor sale, cititorul observă o socio-critică și o filosofie a echilibrului de idei. Pe lângă aceasta, în repetate rânduri *criticul* Virgil Nemoianu se transformă în *scriitorul* Virgil Nemoianu, iar scriitorul își alege subiectele cu o voluptate care transpare nestăpânită în desfășurarea argumentărilor sale. Cu tot ceea ce revelează (în materie de subiecte literare dezbătute și examinate critic), în volume precum: *Structuralismul* (Nemoianu, 1967), *O teorie a secundarului* (Nemoianu, 1977) sau

Calmul valorilor (Nemoianu, 1971) prezintă un mediu intelectual de rezonanță și, chiar, de reacție, o continuă chestionare a problemelor legate de o evoluție culturală și literară europeană. Spațiul identității europene este astfel văzut de către profesorul român ca o geografie a valorilor pe care cultura americană s-a străduit inițial să o conserve și să o imite, iar mai apoi să o depășească printr-o transformare identitară proprie – începută încă înainte de al Doilea Război Mondial.

Într-un interviu acordat în 2003 lui Cristian Bădiliță – și inserat ulterior în volumul *Nostalgia Europei* (Bădiliță, Urian 2023: 67 – 73), Virgil Nemoianu afirma faptul că există o tranziție evidentă – dinspre o continuitate culturală europeană – către o cristalizare a unui model cultural american nou (preluat, mai ales în țările fostului bloc comunist, chiar înainte de anii '90). Punctând idei pregnante privind manifestarea influenței americane, profesorul român va discuta despre detaliile cele mai banale care au determinat emergența modelului cultural american. Se remarcă în discursul său descrierea unei societăți europene plictisite, ca și tendința acesteia spre consumul de *iconic american patterns* – alături de degradarea valorilor sale perene și tradiționale.

Răspunzând întrebării „*La ce nivel se manifestă această influență americană?*”, teoreticianul Virgil Nemoianu va formula implicit o observație socio-critică relevantă – menită să arate faptul că imitația culturală este determinată de supremația politică și economică a spațiului ce o dictează:

Organizarea economică, întâi, principiile politice îndată după ea, apoi (cu furie auto-destructivă) modalitățile culturale. Adică filmele, moda, bucătăria, vocabularul, scrierea ziarelor, viața practică, preferințele de lectură. Exemplul cu filmele este prea evident ca să-l mai repet și eu. Dar mă uit pe listele cu *best-seller-uri* din Franța, Germania, Anglia, Italia, Spania. Jumătate sunt traduceri de la americani, iar cealaltă jumătate sunt imitații ieftine locale. Dar să luăm și un caz de ne-imitare: religia. În America, religia, cu toate dificultățile ei, cu toate conflictele interioare, e sănătoasă și puternică. Europeanii (cei din vest, dar cât va mai dura până când acest *pattern* le va fi aplicat și celor din est) au renunțat parcă definitiv la religie. Au mai rămas câteva ecouri întârziate, câteva straturi nestructurate de religiozitate. Apoi, în America există în continuare un respect (paradoxal, dacă vrei!) al tradiției (în muzica populară, în muzealitate). În Europa acestea s-au dus pe apă în jos. Cel mai caracteristic și surprinzător lucru mi se pare, de fiecare dată când mă întorc în Europa, plictiseala și scârba europenilor față de ei înșiși (Bădiliță, Urian, 2023: 67–73).

Potrivit lui Nemoianu, evoluția gândirii ne obligă să socotim literatura ca fiind interconectată cu schimbările de percepție care se realizează pretutindeni în societate și în istorie. Felul în care autorul alege să-și exprime ideile (cu echilibru și uzând de o metodică a detaliilor care amintesc de mari evenimente culturale și istorice) relevă o

clasică echidistanță raportată la modificările care au loc în interiorul culturii. Profesorul român propune o reexaminare a secolelor trecute, dar și o cartografiere literară și critică care ne permite să observăm pendulările existente între fenomenologia modernității și cea a antimodernității. Acest detaliu metodologic poate fi observat în studiile dedicate Romantismului Minor. *Îmblânzirea romantismului* este un asemenea macro-studiu care accentuează această perspectivă a transformării culturale, a redimensionării unei epoci, dar și a estompării unei tendințe dominante perene – expunerea în interiorul textelor literare a romantismului european prin raportare la *mimesis* și *descrierea idilizantă* (Nemoianu, 2024: 200–294).

Teoreticianul Virgil Nemoianu notează faptul istoric, dar nu judecă peiorativul sau accidente istorice, nu trasează topuri sau judecăți distructive, ci examinează și notează detalii subtile, adiacente culturii literare și filologice. Colajul cultural la care recurge profesorul Nemoianu se transformă, de cele mai multe ori, într-o hartă ce notează păreri personale, dar și o viziune de ansamblu: obiectivă, măsurând argumentativ opiniile altor specialiști din domeniul filologic. Fără doar și poate, considerăm că aceasta este, în primul rând, dovada unui echilibru intelectual pe care critica universitară europeană tinde să îl respecte; mai ales în privința metodei de lucru, a teoriilor și a investigării textului literar acest echilibru argumentativ oferă consistență teoretică.

În linii ample, putem judeca faptul că întreaga operă a lui Virgil Nemoianu este un jurnal al ideii de înțelegere a limitelor culturale, o căutare a unor noi semnificații în interiorul unor texte vechi, dar care dețin un prestigiu canonic de netăgăduit.

Sunt situații în care promotorul *canonului ospitalier* (Nemoianu, Royal, 1991) poate fi considerat deopotrivă un intelectual modern și tradiționalist (antimodernul – ce discută relaxat despre o letargie a spiritului, dar și despre o transformare spirituală care reduce literatura la structuri descriptive sau naratologice de tipul celor dictate de *corectitudinea politică*). Păcatele *supraexpunerii critice* nu sunt judecate de către Nemoianu chiar în termenii unei superficialități în trend, ci sunt indexate la capitolul tematică ultra-specializată în studiul literar. Teoria sa este aceea că studiile critice de specialitate au evoluat spre direcții de nișă – la fel ca textele literare pe care marile case de editură le promovează cu frenezie și entuziasm.

În cazul textelor eseistice, observăm că atât în cele dedicate literaturii române, cât și în cele care examinează literatura clasică europeană există o concentrare spre aspecte ale culturii minore, locale sau etnice (Nemoianu, 2004: 152–199). Corelând această preocupare a studierii marginalului în raport cu centralitatea secolelor trecute, se accentuează ideea de *obiectiv critic preexistent*.

În acest punct al cercetării, suntem de părere că tocmai *obiectivul critic preexistent* în aproape toate teoretizările lui Virgil Nemoianu se sprijină pe regândirea structurală, tematică și istorică a secolelor romantice europene, dar și a ideii de *modernitate conceptuală evolutivă* (Nemoianu, 2011: 33–99). Pe măsură ce teoriile profesorului român au în intenție să ofere exemple ale interdependențelor tematice, filosofice și sociologice existente în interiorul unor nuclee literare europene, se observă și o țesătură structurală a ideilor sale care pare a se repeta de la o lucrare la alta. Perspectiva unei literaturi de panoramare a secolelor culturale europene oferă instrumente de înțelegere a dimensiunii evolutive a operei literare canonice, astfel, putem deduce că preocuparea constantă pentru regândirea Romantismului european conduce în mod natural spre înțelegerea unui tip de canon constituit în jurul ideii de *decadență romantică*, denumită cu un termen mult mai nuanțat: *romantism minor european* dar și: *romantism reinventat sau kitsch de secol XIX* (Nemoianu, 2011: 383–456).

De aici par a se desprinde derivate subtile ale unui studiu care ne introduce într-o teorie literară ce face, de multe ori, abstracție de biografismul autorilor, dar și de psihanalizele care disecă opera în căutarea sensurilor. Tocmai fiindcă examinarea contextelor culturale și socio-istorice oferă o mai relevantă hartă a pluri-perspectivismelor, a mesajelor și a semnificațiilor macro-textuale, aceasta este o metodă de examinare literară preferată și des întrebuințată de către profesorul Virgil Nemoianu.

Și în teoriile sale de dată recentă, tema culturii minore trimite analogic spre un spațiu în care individul încearcă să se afirme în permanență, fie din punct de vedere social, politic sau educațional, fie încercând o mimare sau o copiere a marilor modele culturale. Deși dezbate ideea de provincie culturală, corelând-o în mod pozitiv cu cea legată de expansiunea sau dezvoltarea culturală, Nemoianu creează totuși și un tablou al simptomaticei provincialității culturale. Cu aceste două mari talere ale argumentării, autorul *Microarmoniei* reevaluează mituri ale literaturii feerice, dar și ideea de Kitsch literar / romantic. Iată un argument care trimite spre teoriile ce examinează spațiul social care determină apariția unei literaturi marginale, derivată din marile genuri ale romantismului:

Această fugară descriere a naturii și dezvoltării modelului social în literatură (dacă recunoaștem utilitatea sa literară) ar trebui să încurajeze investigarea altor modele, în alte contexte. Astfel, în secolul al XX-lea, întâlnim deseori un alt model social, cel al «societății pestrițe» - «motley society» - (la Waugh și Graham Green, Hemingway și T.S. Eliot și, chiar mai frecvent, în proza de cel de-al doilea război mondial), o societate rezultată din paradoxala alăturare a membrilor ruși de grupurile lor sociale, a unor indivizi în derivă, desprinși din

diverse curente intelectuale, «organizații» de mișcări intermitent, oscilând între exploziile de energie și inerția ursuză. Acest model, și probabil, multe altele au fost analizate ca atare; de fapt, în acest moment, o discuție asupra naturii modelului idilic trebuie să fie, provizoriu, acceptată ca punct de referință pentru toate celelalte (Nemoianu, 2003: 24).

O sumă de idei analitice care acordă interes macro-imaginei culturale (și implicit fenomenului identitar-cultural) pare a se fi cristalizat și în argumentările continuatoare legate de expunerile socio-culturale care pot fi observate și în *O teorie a secundarului* (*A Theory of the Secondary: Literature, Progress, and Reaction*).

Publicat în SUA în 1989, la 12 ani după apariția în spațiul american a primei ediții a volumului *Microarmonia* (*Micro-Harmony: The Growth and Uses of the Idyllic Model in Literature*), volumul *O teorie a secundarului* pare a pregăti termenii discuției privind înțelegerea postmodernismul cultural. Extrapolându-și argumentele și spre „o re-sintetizare a viziunii” asupra istoriei și societății care se modernizează în fiecare secol într-o altă manieră, Virgil Nemoianu devine prin aceste demersuri teoretice un artizan al unei narațiuni care precedă un text teoretic dedicat identității literare și culturale. Se observă faptul că argumentațiile despre mutații istorice și identitare anticipează teorii ale înțelegerii procesului de dezvoltare și declin al unor epoci culturale europene extrem de afectate de reducăționisme și clișeizare (romantismul și postmodernismul).

Deși studiile sale literare poartă însemnul unei concepții legată, mai degrabă, de șansele și reușitele istorice ale culturii, totuși transpare ideea de organicitate și ciclicitate care presupune și un permanent declin și o eternă reînnoire mentală a spiritului critic.

Atunci când textele lui Virgil Nemoianu expun, prin nuanțare, un declin al unor idei și principii istorice (declinul Romantismului european înspre Biedermeier și Kitsch, ca și resemantizarea avangardelor și regândirea Modernității prin filtrele istoriei și ale opozițiilor principiale, etice și estetice), aspectul acestora este unul expozitiv, de explicitare – în manieră aproape didactică. Se poate observa faptul că volume precum *Microarmonia* și *Îmblânzirea romantismului* sunt, totodată, capabile de a recompuține lumi aflate într-o vizibilă transformare istorică și identitară. Ele reconstituie un canon al Romantismului propagat între masele europene, în grupuri sociale diferite de cele ale marilor saloane literare europene. În bună măsură, acest procedeu hermeneutic impune o nouă manieră de judecare a literaturilor – și astfel se realizează și o reexaminare a canonul literar. Dincolo de aceasta, teoreticianul instrumentează o critică rațională, care descrie evoluția și tranziția de la o etapă literară și culturală la alta (Nemoianu, 2011: 383). În fiecare dintre cercetările sale, teoreticianul face vizibile istoriile culturale mai puțin

cunoscute nespecialistului, fenomenologiile, gusturile estetice și doctrinele epocilor apuse. Cu această manieră teoretică, discutarea *contextului* cultural devine aproape la fel de interesantă ca literatura propriu-zisă. Adiacent, dinspre istoria secolelor culturale apuse, se profilează un model de înțelegere a declinului cultural și a nevoii de reevaluare a literaturii genetice.

Evident, ideile enunțate în teoriilor lui Virgil Nemoianu ne conduc spre observarea faptului că literatura lumii poate fi un instrument care are capacitatea de a aproxima cultura și educația unei societăți viitoare (Nemoianu, 2011: 310). Este de reținut și faptul că opinia profesorului român pare a fi aceea că un canon academic respectabil poate stabili care sunt literaturile globaliste care adună atribute demne de a fi plasate într-o paradigmă canonică europeană. La fel de important este și faptul că în interiorul teoretizărilor pe care Virgil Nemoianu le realizează pe marginea postmodernismului se regăsește și ideea că un canon cultural actual poate stabili ce manifestări artistice sau literare (ale viitorului) pot produce o culturalizare și o educare accelerată a maselor.

Ca un detaliu monografic, să-l privim pe Virgil Nemoianu în calitate de antimodern (atunci când constatăm criticismul său, spiritul de analiză, meticulozitatea de care dă dovadă) poate fi și un act de afirmare a supremației sale intelectuale, enciclopedice, dar și un comentariu care poate părea un afront teoretic.

Folosim, la rândul-ne, această sintagmă a *antimodernismului paradoxal* – care deja a făcut istorie sub semnătura altui reputat teoretician al culturii filologice – Antoine Compagnon (Compagnon, 2005) pentru a marca o sumă de atribute ce îl definesc pe Virgil Nemoianu ca fiind un teoretician sobru și echilibrat în opinii, ce se străduiește să apere și să militeze pentru conservarea valorilor majore ale literaturii europene. Paradoxal, prin vivacitatea și ușurința de a accepta nevoia de adaptare culturală (pe care se străduiește să o explice cu pertinență și în studiile, conferințele, articolele și cărțile sale din ultimii 20 de ani), Virgil Nemoianu este și un teoretician modern – ce utilizează un minimum de resurse pentru a capta atenția asupra detaliului de fond, asupra cadrelor contextuale și a evenimentelor globale majore.

Iată o exemplificare – ce așază contextual epoci și cadrane istorice – etalând sugestiv eterna dinamică a raportului *tradiție – modernitate*:

În contrast cu toate disputele «canonice» din literatură, precum reabilitarea romantică a lui Shakespeare, Dante, Cervantes, a arhitecturii gotice și a romanului cavaleresc par a fi adăugat o simplă coloratură unei istorii care avansa în orice caz. Chiar mai interesant (și puțin hazliu) e punctul de răscruce anterior din literatura europeană când s-a dezbătut problema dacă autorii contemporaneității merită un rang egal cu cei din antichitatea (greco-latină)

clasică. Vestita «Querelle des Anciens et Modernes» (aproximativ 1659 – 1700, în care în principal, s-au contrazis Boileau cu Perrault și Fontenelle) sau *Bătălia cărților*, a lui Swift (scrisă pe la 1697 și publicată în 1704), au marcat aceste conflicte care, în general, s-au sfârșit cu victoria vechilor «canoane», o victorie care nu a folosit nimănui, de vreme ce clasicii au pierdut (încet) teren, iar «modernii» au câștigat (rapid) teren și prestigiu (Nemoianu, 2011: 262).

Ideile din paragraful anterior atrag atenția asupra înțelegerii faptului că identitatea culturală europeană se creează printr-o sedimentare spectaculoasă ce supraexpune dinamica modernitate – antimodernitate și relevă mutațiile culturale ale secolelor XIX și XX. Totodată, în plan metodic și didactic, citatul de mai sus apropie textele lui Virgil Nemoianu de câteva demonstrații clasice ale profesorului Terry Eagleton legate de hermeneutica și receptarea critică a literaturii și adunate în volumul *Teoria literară. O introducere* (Eagleton, 2008: 15–111). Ca o corelare biografică relevantă, prima ediție a volumului *Literary Theory: An Introduction* a apărut în 1983 și a fost publicată la Blackwell Publishing Ltd, Oxford. Aproximativ în aceeași perioadă a anilor 80, Virgil Nemoianu va suprapune filtre hermeneutice care permit observarea romantismului european minor. Este lesne de înțeles că cele două percepții teoretizante pleacă de la aceeași idee a transformării sociale, politice și culturale care determină modificarea paradigmei literare. Peste ani, profesorul român va lăsa la vedere același profil teoretic exersat în tinerețe, în interiorul teoriei dedicată *Postmodernismului cultural* (Nemoianu, 2011), iar astfel pare a se crea o punte spre un dialog al ideilor ce scot în relief circularitatea culturii. Totodată, nu putem să nu remarcăm similitudinile discursive existente între cele privind perenitatea culturală europeană (expuse de Nemoianu) și canonicitatea discursivă europeană – nuanțată, subiectiv, prin apel la celebra *The Western Canon: The Books and School of the Ages*, tradusă în românește cu titlul: *Canonul occidental. Cărțile și școala epocilor* (Bloom, 1998) – apariție ce propune destructurarea vechilor canoane academice, impunând și o revizitare dictată de gustul subiectiv al lecturii și de preferințele aleatorii asupra clasicilor literaturii europene (Bloom, 1998, 5–14).

REFERINȚE:

- Bădiliță, Cristian, Tudorel Urian *Nostalgia Europei* (volum realizat în onoarea lui Al. Paleologu), Iași, Editura Polirom, 2003.
 Bloom, Harold, *Canonul Occidental*, București, Editura Univers, 1998.
 Compagnon, Antoine, *Les antimodernes, de Joseph de Maistre à Roland Barthes*. Paris, Gallimard, 2005.
 Eagleton, Terry, *Teoria literară. O introducere*, Iași, Editura Polirom, 2008.

- Marino, Adrian, *Comparatism și teoria literaturii*, Iași, Editura Polirom, 1998.
- Nemoianu, Virgil, *Structuralismul*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967.
- Nemoianu, Virgil, *Calmul valorilor*, București, Editura Dacia, 1971.
- Nemoianu, Virgil, *Micro-Harmony: The Growth and Uses of the Idyllic Model in Literature*, Berna, Peter Lang, 1977.
- Nemoianu, Virgil, Royal, Robert, *The Hospitable Canon. Essays on literary play, scholarly choice, and popular pressures*, John Benjamins Publishing Company, 1991.
- Nemoianu, Virgil, *Microarmonia*, București, Editura Curtea Veche, 2003.
- Nemoianu, Virgil, *Microarmonia*, București, Editura Curtea Veche, 2004.
- Nemoianu, Virgil, *The triumph of imperfection: the silver age of sociocultural moderation in Europe, 1815-1848*, University of South Carolina Press, 2006.
- Nemoianu, Virgil, *Postmodernismul și identitățile culturale*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” 2011.